

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ

છ-૩ સર્કલ પાસે, છ રોડ, સેક્ટર-૧૦/એ, ગાંધીનગર-૩૮૨૦૧૦

જા.ક.૬૪/૨૦૨૦-૨૧

જગ્યાનું નામ: સરકારી વિનયન, વાણિજ્ય અને વિજ્ઞાન કોલેજોમાં તત્વજ્ઞાન
વિષયના મદદનીશ પ્રાધ્યાપક, વર્ગ-૨ (શિક્ષણ વિભાગ)

પ્રાથમિક કસોટીના ભાગ-૨ નો ગુજરાતી ભાષામાં અભ્યાસક્રમ

ગુણ-૨૦૦

પ્રશ્નો-૨૦૦

માધ્યમ-ગુજરાતી/અંગ્રેજી

૧. પ્રશિષ્ટ ભારતીય જ્ઞાનમીમાંસા અને તત્વવિજ્ઞાન:

- વેદ અને ઉપનિષદ: ઋત- વૈશ્વિક વ્યવસ્થા-દૈવી અને માનવીય ક્ષેત્રો- યજ્ઞ સંસ્થાનું પ્રાધાન્ય- સર્જનના સિદ્ધાંતો-આત્મન-સ્વ(અને અનુ-સ્વ)-જાગૃત, સ્વપ્ન, સુસુપ્તિ અને તુરીય- બ્રહ્મન
- ચાર્વાક: પ્રત્યક્ષ-એક માત્ર પ્રમાણ, અનુમાન અને શબ્દની સમીક્ષા, ઉપ- બનાવ તરીકે ચૈતન્ય
- જૈન દર્શન: વાસ્તવિકતાની સંકલ્પના- સત, દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય, જીવ, અજીવ, અનેકાન્તવાદ, સ્થાવરવાદ અને નયવાદ; જ્ઞાનના સિદ્ધાંતો
- બૌદ્ધ દર્શન: ચાર આર્ય સત્યો, અષ્ટાંગ માર્ગ, બ્રાહ્મણ અને શ્રમણ પરંપરા વચ્ચેનો ભેદ. પ્રતિત્યસંમુત્તાદ, ક્ષણભંગવાદ, અનાત્મવાદ. બૌદ્ધ દર્શનની શાખાઓ: વૈભાષિક, સૌત્રાંતિક યોગાચાર માધ્યમિક અને તિબેટીયન બૌદ્ધ દર્શન
- ન્યાય: પ્રમા અને અપ્રમા, પ્રમાણના સિદ્ધાંતો: પ્રત્યક્ષ, અનુમાન, ઉપમાન, શબ્દ. હેત્વાભાસો ઇશ્વરની સંકલ્પના ન્યાય અને બૌદ્ધ દર્શન વચ્ચે પ્રમાણ-વ્યવસ્થા અને પ્રમાણ સંપ્લવ અંગેનો વિવાદ. અન્યથાખ્યાતિ.
- વૈશેષિક: પદાર્થની સંકલ્પના અને તેના પ્રકારો, અસત્કાર્યવાદ, કારણના પ્રકારો: સમવાયી, અસમવાયી અને નિમિત્ત કારણ, પરમાણુ કારણવાદ

- સાંખ્ય: સતકાર્યવાદ, પ્રકૃતિ અને તેના પરિણામો, પ્રકૃતિના અસ્તિત્વની દલીલો, પુરુષનું સ્વરૂપ, પુરુષના અસ્તિત્વ અને પુરુષ બહુત્વની દલીલો, પુરુષ અને પ્રકૃતિ વચ્ચેનો સંબંધ, અનીશ્વરવાદ
- યોગ: પતંજલીનો પ્રમાણનો સિદ્ધાંત, ચિત્ત અને ચિત્તવૃત્તિની સંકલ્પના- ચિત્ત ભૂમીના તબક્કાઓ, યોગમાં ઇશ્વરની ભૂમિકા.
- પૂર્વમીમાંસા: પ્રામાણ્યવાદ, સ્વતઃ પ્રામાણ્યવાદ અને પરતઃ પ્રામાણ્યવાદ, શ્રુતિ અને તેનું મહત્વ, શ્રુતિ વાક્યોનું વિભાગીકરણ, વિધિ, નિષેધ અને અર્થવાદ, ધર્મ, ભાવના, શબ્દ નિત્યવાદ, જાતિ, શક્તિવાદ. મીમાંસાની પ્રભાકર અને કુમારિલ શાખાઓ તથા તેમના તફાવતના મુખ્ય મુદ્દાઓ, ત્રિપુટિ - સંવિત, જ્ઞાતતા, અભાવ અને અનુપલબ્ધિ, અન્વિતાભિધાનવાદ, અભિહિતાન્વયવાદ, ભ્રમના સિદ્ધાંતો અખ્યાતિ, વિપરિત ખ્યાતિ, અનીશ્વરવાદ
- વેદાંત:
- અદૈતઃ બ્રહ્મ, આત્મા અને બ્રહ્મ વચ્ચેનો સંબંધ, સત્તાની ત્રણ કક્ષાઓ, અધ્યાસ, માયા, જીવ, વિવર્તવાદ, અનિર્વચનિય-ખ્યાતિ.
- વિશિષ્ટાદૈતઃ સગુણ બ્રહ્મ, માયાનું ખંડન, અપૃથક્સિદ્ધિ, પરિણામવાદ, જીવ ભક્તિ અને પ્રપત્તિ, બ્રહ્મપરિણામવાદ , સત-ખ્યાતિ
- દ્વૈતઃ નિર્ગુણ બ્રહ્મ અને માયાનો નકાર, ભેદ અને સાક્ષી, ભક્તિ
- દ્વૈતાદ્વૈતઃ જ્ઞાન સ્વરૂપની સંકલ્પના, જડના પ્રકારો
- શુદ્ધાદ્વૈતઃ અવિકૃત પરિણામવાદની સંકલ્પના

2. પ્રશિષ્ટ પાશ્ચાત્ય (ગ્રીક) તત્ત્વજ્ઞાનઃ પ્રાચીન, મધ્યયુગીન અને આધુનિક-જ્ઞાન મીમાંસા અને તત્ત્વવિજ્ઞાન

- સોક્રેટીસ પૂર્વેના તત્ત્વચિંતકોઃ થેલ્સ, એનાક્સેગોરસ, એનાક્સીમેનીસ, આયોનિયન્સ, પાયથાગોરસ, પારમેનાઇડીસ, હિરોકિલટસ અને ડેમોક્રેટીસ.
- સોક્રેટીસ અને સોફીસ્ટો
- પ્લેટો અને એરિસ્ટોટલ
- પ્લેટોઃ જ્ઞાનનો સિદ્ધાંત- જ્ઞાન અને અભિપ્રાય- રૂપતત્ત્વોનો સિદ્ધાંત. દ્વદ્વાત્મક પદ્ધતિ- આત્મા અને ઇશ્વર
- એરિસ્ટોટલઃ વિજ્ઞાનોનું વિભાગીકરણ- સૈદ્ધાંતિક, પ્રાયોજિત અને ઉત્પાદનલક્ષી-તર્કશાસ્ત્ર એક સાધન તરીકે- પ્લેટોના રૂપતત્ત્વોના સિદ્ધાંતની સમીક્ષા- કાર્યકારણનો સિદ્ધાંત- સ્વરૂપ અને વસ્તુ- ગર્ભિતતા અને વાસ્તવિકતા- આત્મા અને ઇશ્વર
- મધ્ય યુગીન તત્ત્વજ્ઞાનઃ
- સેન્ટ ઓગસ્ટાઇનઃ અનિષ્ટની સમસ્યા.

સેન્ટ એન્સેલ્મ: સત્તામૂલક દલીલ.

સેન્ટ થોમસ એક્વીનાસ: શ્રદ્ધા અને તર્ક, હાઈ અને અસ્તિત્વ- ઇશ્વરનું અસ્તિત્વ.

- આધુનિક પાશ્ચાત્ય તત્ત્વજ્ઞાન:

ડેકાર્ટ: પદ્ધતિની સંકલ્પના-સત્યનો માપદંડ- શંકા અને પદ્ધતિશાસ્ત્રીય સંશયવાદ- હું વિશ્વાસુ છું તેથી હું છું- જન્મજાત વિચારો- કોર્ટેઝિયન દ્વેતવાદ- મન અને પદાર્થ- ઇશ્વરના અસ્તિત્વની સાબિતીઓ- આંતરક્રિયાવાદ

સ્પિનોઝા: દ્રવ્ય, લક્ષણ અને પર્યાય, ઇશ્વર અથવા પ્રકૃતિની સંકલ્પના- ઇશ્વર પ્રત્યેનો બૌદ્ધિક પ્રેમ- સમાંતરવાદ- સર્વેશ્વરવાદ- જ્ઞાનની ત્રણ કક્ષાઓ

- લાઇબ્નીઝ: પદ્ધતિ, હકીકત અને તર્કના સત્યો, વિચારોનું જન્મજાતપણું, ઇશ્વરના અસ્તિત્વની સાબિતીઓ, અવિરોધનો નિયમ પર્યાપ્ત હેતુ- સામ્યોનું તાદાત્મ્ય- પૂર્વ સ્થાપિત સામંજસ્યના સિદ્ધાંતો, સ્વાતંત્ર્યની સમસ્યા
- લોક: વિચારો અને તેમનું વિભાગીકરણ, જન્મજાત વિચારોનું ખંડન- દ્રવ્યનો સિદ્ધાંત, પ્રાથમિક અને દ્વિતીયિક ગુણોનો ભેદ- જ્ઞાનનો સિદ્ધાંત- જ્ઞાનની ત્રણ કક્ષાઓ
- બર્કલે: પ્રાથમિક અને દ્વિતીયિક ગુણોના ભેદનો નકાર- અભૌતિકતાવાદ, અમૂર્ત વિચારોની સમીક્ષા, અસ્તિત્વ પ્રત્યક્ષ છે. અહમેકવાદની સમસ્યા, સ્વ અને ઇશ્વર
- હ્યુમ: વિચારો અને અનુમુદ્રાઓ- વિચારોના સંબંધ અંગેનું જ્ઞાન તથા હકીકત લક્ષી જ્ઞાન- વ્યાપ્તિ અને કાર્યકારણ- બાહ્ય જગત અને સ્વ- વ્યૈયક્તિક તાદાત્મ્ય- તત્ત્વવિજ્ઞાનનો નકાર- સંશયવાદ- તર્ક અને લાગણીઓ
- કેન્ટ : સમીક્ષાત્મક તત્ત્વજ્ઞાન, નિર્ણયના પ્રકારો-સંશ્લેષક પ્રાગાનુભાવિક નિર્ણયની શક્યતા કોપરનિક્સ ક્રાન્તિ, સંવેદન શક્તિના રૂપો, સમજણ શક્તિના વિચારરૂપો, વિચારરૂપોનું તત્ત્વજ્ઞાનીય અને પારગામી પ્રામાણ્ય- પ્રતિભાસ અને પ્રતિભાસાતિત, તર્ક શક્તિના વિચારો- જીવ, ઇશ્વર અને સમગ્ર વિશ્વ-વ્યક્તિલક્ષી તત્ત્વજ્ઞાનનો નકાર
- હેગલ: ચૈતન્યની સંકલ્પના દ્વિત્વત્મક પદ્ધતિ સત, અસત અને ભવતની સંકલ્પના, નિરપેક્ષ આદર્શવાદ-સ્વાતંત્ર્ય.

3. ભારતીય નીતિશાસ્ત્ર

- પુરુષાર્થની સંકલ્પના-શ્રેય અને પ્રેય
- વર્ણાશ્રમ ધર્મ સાધારણ ધર્મ
- ઋણ અને યજ્ઞ -ફરજની સંકલ્પના
- કર્મયોગ, સ્થિતપ્રજ્ઞ-સ્વધર્મ-લોકસંગ્રહ
- અપૂર્વ અને અદ્રષ્ટ

- સાધ્ય-સાધન-ઇતિકર્તવ્યતા
- કર્મનો સિદ્ધાંત- નૈતિક ફલિતાર્થો
- ઋત અને સત્ય
- યોગ અને ક્ષેમ
- અષ્ટાંગ યોગ
- જૈન દર્શન-સંવર-નિર્જરા-ત્રિરત્ન-પંચવ્રત
- બૌદ્ધ દર્શન-ઉપાય કૌશલ-બ્રહ્મ વિહાર-મૈત્રી, કરુણા, મુદ્રિતા ઉપેક્ષા, બોધિસત્વ
- ચાર્વાકનો સુખવાદ

4. પાશ્ચાત્ય નીતિશાસ્ત્ર

- શુભની સંકલ્પના, યોગ્ય, ન્યાય, ફરજ, જવાબદારી અને મુખ્ય સદગુણોની સંકલ્પના, સુખ ફલિતાર્થવાદ- હેતુલક્ષી અને પરિણામલક્ષી સિદ્ધાંતોમાં આંતરપ્રેરણાનું સ્પષ્ટીકરણ.
- અહંકેન્દ્રીતતાવાદ , પરલક્ષિતતાવાદ, સાર્વત્રિકતાવાદ
- વ્યૈયક્તિકતાવાદ, સાંસ્કૃતિક સાપેક્ષવાદ- પરા-પ્રકૃતિવાદ
- નૈતિક વાસ્તવવાદ અને આંતરપ્રેરણાવાદ
- કેન્ટનો નૈતિક સિદ્ધાંત-નિતીમત્તાની પૂર્વધારણાઓ-શુભ સંકલ્પ-નિરુપાધિક આદેશ-ફરજ-સાધ્ય અને સાધન-ગૃહિતો
- ઉપયોગિતાવાદ-ઉપયોગિતાનો સિદ્ધાંત-નીતિમત્તાની મંજુરી, સમર્થનની સમસ્યા ઉપયોગિતાવાદના પ્રકારો, બેન્થામ, જે.એસ.મિલ અને સિબ્બિકના નૈતિક સિદ્ધાંતો
- સજાના સિદ્ધાંતો
- નૈતિક જ્ઞાનલક્ષિતા તથા બિન-જ્ઞાનલક્ષિતા- આવેગલક્ષિતા-વિધ્યર્થલક્ષિતા-વર્ણનાત્મકતા.

5. સમકાલીન ભારતીય તત્ત્વજ્ઞાન

- વિવેકાનંદ: વ્યવહારલક્ષી વેદાંત, સાર્વત્રિક ધર્મ-ધાર્મિક અનુભવ, ધાર્મિક ક્રિયાકાંડો
- શ્રી અરવિંદ: ઉત્ક્રાંતિ, મનસ અને અતિમનસ-પૂર્ણયોગ
- ઇકબાલ: સ્વ, ઇશ્વર, માનવ અને અતિમાનવ- બુદ્ધિ અને તર્ક
- ટાગોર: માનવનો ધર્મ, શિક્ષણનો વિચાર, રાષ્ટ્રવાદની સંકલ્પના
- કે.સી.ભદ્રાચાર્ય: વિચારોમાં સ્વરાજ, તત્ત્વજ્ઞાનની સંકલ્પના, સ્વ સ્વતંત્રતા તરીકે, માયાનો સિદ્ધાંત
- રાધાકૃષ્ણન: બુદ્ધિ અને તર્ક, જીવનનો આદર્શલક્ષી માર્ગ, સાર્વત્રિક ધર્મની સંકલ્પના, જીવન અંગેનો હિંદુ દ્રષ્ટીબિંદુ.
- જે કૃષ્ણમૂર્તિ: વિચારની સંકલ્પના, જ્ઞાતથી સ્વાતંત્ર્ય-સ્વનું વિશ્લેષણ, પસંદગી રહિત સભાનતા

- ગાંધી: સત્ય, અહિંસા, સત્યાગ્રહ, સ્વરાજ, આધુનિક સભ્યતાની સમીક્ષા
- આંબેડકર: જાતિ લોપ, હિન્દુત્વનું તત્ત્વજ્ઞાન, નવ્ય બુદ્ધવાદ
- ડી.ડી.ઉપાધ્યાય: એકાત્મ માનવતાવાદ, અદ્વૈત વેદાંત, પુરુષાર્થ
- નારાયણ ગુરુ: આધ્યાત્મિક સ્વાતંત્ર્ય અને સામાજિક સમાનતા, એક જ્ઞાતિ, એક ધર્મ એક ઇશ્વર
- તિરુવલ્લૂર: તિરુકુરલ
- જ્યોતિબા ફૂલે: જાતિ વ્યવસ્થાની જટીલ સમજ
- એમ.એન.રોય: ઉદ્યામ માનવતાવાદ- ભૌતિકવાદ
- મૌલાના આઝાદ: માનવતાવાદ

6. સાંપ્રત પાશ્ચાત્ય તત્ત્વજ્ઞાન: વૈશ્લેષિક અને મહાદ્વીપીય તત્ત્વજ્ઞાન

- ફેગે : અર્થ અને સંદર્ભ
- તાર્કિક પ્રત્યક્ષવાદ: અર્થનો ચકાસણીનો સિદ્ધાંત- તત્ત્વવિજ્ઞાનનો નકાર-તત્ત્વજ્ઞાનની સંકલ્પના
- મૂર: અર્થ અને સંદર્ભનો ભેદ, આદર્શવાદનું ખંડન, સામાન્ય બોધનો બચાવ- બાહ્ય જગતની સાબિતી
- રસેલ: તાર્કિક અણુવાદ, નિશ્ચિત વર્ણન- આદર્શવાદનો નકાર.
- વિટગેન્સ્ટાઇન: ભાષા અને વાસ્તવિકતા-હકીકત અને વસ્તુ-નામ અને વિધાન-ચિત્ર સિદ્ધાંત- વ્યક્તિગત ભાષાની સમીક્ષા-અર્થ અને ઉપયોગ-જીવનના પ્રકારો-તત્ત્વજ્ઞાનનો ખ્યાલ- વિટગેન્સ્ટાઇનના શ્રદ્ધાવાદ-“ઓન સર્ટેનિટી
- ગિલ્બર્ટ રાઇલ: વ્યવસ્થિતપણે ભ્રામક અભિવ્યક્તિઓ- કોટિ દોષ-મનની સંકલ્પના-કાર્ટેઝીયન દ્વૈતવાદની સમીક્ષા
- એ.જે.એચર: જ્ઞાનની સમસ્યા.
- ડબલ્યુ .વી.ઓ.કવાઇન: અનુભવવાદના બે મતાગ્રહો
- એચ.પી.ગ્રિસ અને પી.એફ.સ્ટ્રોસન-એક મતાગ્રહના બચાવમાં
- પ્રતિભાસવાદ અને અસ્તિત્વવાદ:
- હુસેર્લ: પ્રતિભાસવાદી પદ્ધતિ, તત્ત્વજ્ઞાન એક ચોક્કસ વિજ્ઞાન તરીકે-પ્રયોજિતતા પ્રતિભાસવાદીય રિડક્શન- આંતર-વિષયીતા
- હાઇડેગર: સતની સંકલ્પના-માનવ જગતમાં સત તરીકે-યંત્રવાદી સભ્યતાની સમીક્ષા
- કિઅર્કગાર્ડ: આત્મલક્ષીતા સત્ય તરીકે, વિશ્વાસનો લોપ
- સાર્ટ્રે : સ્વાતંત્ર્યની સંકલ્પના, બદદાનત(Bad Faith), માનવતાવાદ
- માર્લો પોન્ડી: સમજ, શરીરબદ્ધ ચેતના
- વ્યવહારીકતા:

- વિલિયમ જેમ્સ: અર્થ અને સત્યના વ્યવહારલક્ષી સિધ્ધાંતો-ધાર્મિક અનુભવની વિવિધતા
- જહોન ડ્યુઇ: સત્યની સંકલ્પના. સામાન્ય વિશ્વાસ, શિક્ષણ.

અનુ આધુનિકતાવાદ

- નીત્શી: જ્ઞાનપ્રકાશની સમીક્ષા-સંકલ્પની સત્તા, નૈતિકતાની આનુવંશિકતા
- રિચાર્ડ રોટ્ટી: પ્રતિનિધિત્વવાદની સમીક્ષા જ્ઞાન મીમાંસાકીય પદ્ધતિનો વિરોધ, સંપાદિત તત્વજ્ઞાન
- ઇમાન્યુઅલ લેવીનાસ: નૈતિકતા પ્રથમ તત્વજ્ઞાન તરીકે, અન્યનું તત્વજ્ઞાન.

7. સામાજિક અને રાજકીય તત્વજ્ઞાન: ભારતીય

- મહાભારત: દંડ નીતિ, આધારો, રાજધર્મ, કાયદો અને પ્રશાસન, નારદના રાજા યુધિષ્ઠિરને પ્રશ્નો
- કૌટિલ્ય: સંપ્રભુતા, રાજ્યના સાત આધાર સ્તંભો, રાજ્ય, સમાજ, સામાજિક જીવન, રાજ્ય વ્યવસ્થા, રાજ્ય અર્થશાસ્ત્ર, કાયદો અને ન્યાય, આંતરિક સલામતી, કલ્યાણ અને વિદેશી બાબતો
- કામન્ડકી: સામાજિક વ્યવસ્થા અને રાજ્યના તત્વો, બંધારણીય નીતિમત્તા, બિન સાંપ્રદાયિકતા અને મૂળભૂત અધિકારો
- બંધારણિયવાદ, સંપૂર્ણ ક્રાંતિ, ત્રાસવાદ, સ્વદેશી, સત્યાગ્રહ, સર્વોદય, સામાજિક લોકશાહી, રાજ્ય સમાજવાદ, હકારાત્મક પગલાઓ, સામાજિક ન્યાય
- સામાજિક સંસ્થાઓ: કુટુંબ, લગ્ન, સંપત્તિ, શિક્ષણ અને ધર્મ
- ઉપનિવેશવાદ

8. સામાજિક અને રાજકીય તત્વજ્ઞાન : પાશ્ચાત્ય

- પ્લેટો: આદર્શ રાજ્ય અને ન્યાય
- લોક, હોબ્સ, રૂસો: સામાજિક કરારનો સિદ્ધાંત
- ઇસિયાહ બર્લિન: સ્વાતંત્ર્યની સંકલ્પના
- બર્નાડ વિલિયમ્સ: સમાનતાનો વિચાર
- ઉદારમતવાદ: રાઉલ્સ, વિતરિત ન્યાય, નોઝિક, ન્યાય જ્ઞાનપ્રકાશ તરીકે, ડોર્કિન, ન્યાય સમાનતા તરીકે, અમર્ત્ય સેન, વૈશ્વિક ન્યાય, સ્વાતંત્ર્ય અને ક્ષમતા
- માર્ક્સવાદ: દ્વંદ્વાત્મક ભૌતિકવાદ, એકાંગિતા, મુડિવાદની સમીક્ષા, વર્ગ સંઘર્ષનો સિદ્ધાંત, વર્ગવિહીન સમાજ
- સામુદાયિકતાવાદ: સ્વતંત્ર 'સ્વ' ની સામુદાયિકતાવાદની સમીક્ષા સાર્વત્રિકતાવાદ અને વિશિષ્ટલક્ષિતાવાદ, ચાર્લ્સ ટેલર, મેકેન્ટાયર અને માઇકલ સેન્ડલના સિદ્ધાંતો

- બહુસંસ્કૃતિવાદ: ચાર્લ્સ ટેલર, માન્યતાનું રાજ્યશાસ્ત્ર , વિલ કેમિલ્કા, લઘુમતિના હકોની સંકલ્પના
- નારીવાદ: મૂળભૂત સંકલ્પના, પિતૃસત્તાવાદ, સ્ત્રીદ્વેષ, જાતિ, નારીવાદના સિક્કાંતો, ઉદારમતવાદી, સમાજવાદી ઉદામવાદી અને પરિસ્થિતિક નારીવાદ

9. તર્કશાસ્ત્ર

- સત્યતા અને પ્રમાણ્ય
- વસ્તુસૂચન અને ગુણસૂચન
- વિધાનોનું સ્વરૂપ
- વર્ગીય સાધ્ય પ્રમાણ
- વિચારના નિયમો
- વિધાનોનું વર્ગીકરણ
- વિરોધનો ચોરસ
- સત્યતા ફલનો અને વિધાનપરક તર્કશાસ્ત્ર
- ઇચ્છાપ્રદાન અને ઇચ્છાપ્રદાનના નિયમો
- પ્રાતીક તર્કશાસ્ત્ર: પ્રતિકોનો ઉપયોગ
- નિર્ણય પદ્ધતિ: સત્યતા કોષ્ટક, દલીલોની પ્રમાણભૂતતાની ચકાસણી માટે સત્યતા કોષ્ટકનો ઉપયોગ
- વેન આકૃતિઓ, સ્વરૂપલક્ષી અને હકીકતલક્ષી તર્કદોષો
- પ્રમાણભૂતતાની સાબિતી, દલીલ અને દલીલ રૂપ
- સ્વયં તથ્ય મુલક પદ્ધતિ, સુસંગતતા અને સંપૂર્ણતા
- નિગમનલક્ષી અને વ્યાપ્તિલક્ષી તર્કશાસ્ત્ર વચ્ચેનો તફાવત.

10. પ્રયોજિત તત્વજ્ઞાન

- પ્રયોજિત તત્વજ્ઞાન શું છે?
- ટેકનોલોજીનું તત્વજ્ઞાન , પ્રભુતા, સત્તા અને સામાજિક અસમાનતાઓ
- ટેકનોલોજીનું લોકશાહીકરણ
- વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીનું લોક મુલ્યાંકન
- માહિતીલક્ષી ટેકનોલોજીના નૈતિક ફલિતાર્થો, જૈવિક ટેકનોલોજી, બિન ટેકનોલોજી
- પર્યાવરણીય નીતિશાસ્ત્ર, પ્રકૃતિ, સાધ્ય કે સાધન તરીકે, એલ્ડો લિઓપોલ્ડ, ભૂમિ નીતિશાસ્ત્ર અને નેસ: ગહન પર્યાવરણ, પીટર સિંગર, પ્રાણી હકો

- ચિકિત્સા નીતિશાસ્ત્ર: સેરોગેસી, ડોક્ટર-દરદી સંબંધ, ગર્ભપાત, ઇચ્છામૃત્યુ, સ્ત્રી ભુણ હત્યા
- વ્યવસાયિક નીતિશાસ્ત્ર: કોર્પોરેટ પ્રશાસન અને નૈતિક ઉત્તરદાયિત્વ
- મીડિયા નીતિશાસ્ત્ર: ગોપનિયતાનો(વ્યક્તિગત) નૈતિક પ્રશ્ન, સાયબર સ્પેસ, પોર્નોગ્રાફી, પ્રતિનિધિત્વ અને મતભેદ, હાંસિયામાં મુકાવું
- કાયદાકીય અર્થશાસ્ત્ર: કાયદો અને નીતિમત્તા, નૈતિક દાયિત્વ, કાયદાની સત્તા અને પ્રમાણભૂતતા દાર્શનિક પરામર્શ, રોજની સમસ્યાઓની માવજત

11. સંબંધિત ક્ષેત્રોના સાંપ્રત પ્રવાહો અને તાજેતરની પ્રગતિ